NAHL

﴿١٦﴾ سُورَةُ النَّحْلِ

Bu Nahil sûresinin medenî olduğuna dair dahi bir kavil nakledilmiş ise de doğrusu Mekkîdir. Hasen, Ata, Ikrime, Cabir hepsinin Mekkî olduğunu rivayet etmişlerdir. İbni Abbas yalnız üç âyetin Medinede Hazreti Hamzeden sonra nâzil olduğunu söylemiştir. Ki bu üç âyet «

«وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللّٰهِ ـ الى ـ بِاَحْسَنِ مَاكَانُوا يَعْمَلُونَ

dur. Bir kavle göre de «

﴿ثُمَّ اِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا﴾. ﴿وَاِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا﴾. ﴿وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ اِلَّا بِاللّٰهِ﴾ » âyetleridir.

Âyetleri : - Yüz yirmi sekizdir.

Kelimeleri : - Bin sekiz yüz kırk birdir.

Harfleri : - Yedi bin yedi yüz yedidir.

Fasılası : - ر ، م ، ن harleridir.

Bu sûrenin bir ismi de « سُورَةُ النَّعَمِ » dır.

Sebebi nüzul: - Bir rivayete göre şudur: Resulullah kâh katil ve istîlâ gibi azâbı Dünya ile ve kâh Kıyamet azâbiyle tahvif ediyordu. Kâfirler ise bunlardan derhal bir şey görmedikleri için tekzib ve istihzaya Kıyam ediyor «hani getirsen a o azâbı görelim» diyorlardı. « اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ » nâzil olduğu zaman sarsılmışlar ve aralarında demişlerdi ki «bu Adam Kıyametin yaklaştığı zumünde bulunuyor, hele şu yaptıklarınız bir azından vaz geçiniz, ne olacak bakalım». Fakat taahhur edince yine «ya Muhammed hani ya bizi korkuttuğun şey olmadı» demeğe başladılar. Binaenaleyh « اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ » nazil oldu. Bir müddet daha çekindiler, intizar ettiler, günler imtidad edince yine «haniya ya Muhammed bizi korkuttuğun şeylerden bir

sh:»3083

şey görmeyoruz» dediler ve o vakıt « اَتٰى اَمْرُ اللّٰهِ » nâzil oldu. Resulullah hemen sıçradı, yanındakiler ne oluyor diye başlarını kaldırıp bakıştılar, arkasından « فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ ؕ » nazil oldu اهـ. Şu halde demek olur ki bu Sûre azâb ve kıyamet va'dlerinin taahhurundan dolayı hasıl olan şüphelerin izalesi ve « فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ » emrinin takviyesi hıkmetile nâzil olmuştur.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

﴿١﴾ اَتٰى اَمْرُ اللّٰهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ ؕ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿

Meali Şerifi

Allahın emri geldi, sakın onu isti'cal etmeyin, o sübhan onların şirklerinden münezzeh, yüksek çok

1. ﴿اَتٰٓى اَمْرُ اللّٰهِ﴾ Allahın emri geldi - buradaki « امر » kelimesi «umur» un müfredi, ya'ni iycabı ilâhînin mucebi olan şein ma'nâsına emrolmak muhtemil olduğu gibi «evamir» in müfredi, ya'ni Allahın nefsi iycabı, hukm-ü fermanı ma'nâsına emrolmak da muhtemildir. Ve ikisiyle de tefsir varid olmuştur. Evvelki takdirde murad, küffara mev'ud olan azâb veya Kıyamettir. Fakat bu surette geldi demek, gelmek üzeredir, gelmektedir, geliyor ma'nâsına mecaz olmak lâzım gelir « لَا تَسْتَعْجِلُوهُ » buyurulması da buna karine olur. Zira gelmiş olsa idi emri vakı' olurdu. Vakıi isti'cal etmek de muhal olurdu. İkinci takdirde ise: onun vukuunu iycab eden « اتى » hukmullah geldi demek olacağından « اتى » hakıkati üzeredir. Ancak « لَا تَسْتَعْجِلُوهُ » zamirinde

bir istıhdam gözetmek ıktiza eder. Ve bu suretle iki ma'nânın ikisine de riayet edilmiş olur. Ya'ni Allahın emr-ü fermanı geldi ﴿لَا تَسْتَعْجِلُوهُ﴾ imdi onu isti'cal etmeyiz - o emrin mazmununu ivmeyiniz, acele etmeyiniz, olacaklar olacak, müşrikler kahrolacak

﴿سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ Allah sübhanehu onların işrâklerinden münezzeh ve mütealîdir. - Binaenaleyh ındallah şefaatcilerimiz olur diye tapıp Allaha şirk koştukları

şeylerin hiç birisinin onları Allahın emrinden kurtarmasına imkân yoktur.

Allahın emri geldiğini kim biliyormuş mu diyecekler? O yüksek ve mukaddes Allah:

﴿٢﴾ يُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ اَمْرِهٖ عَلٰى مَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖٓ اَنْ اَنْذِرُوٓا اَنَّهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنَا فَاتَّقُونِ﴿﴾

Meali Şerifi

Kullarından dilediğine emrinden rûh ile Melâike indiriyor da buyuruyor ki : şu hakikati bildirin: benden

başka ilâh yok, hemen bana korunun 2

2.

﴿يُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ اَمْرِهٖ عَلٰى مَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖٓ﴾

kullarından dilediğine emrinden ruh ile Melâikesini indirir - elçiler gönderir. «

يُلْقِى الرُّوحَ مِنْ اَمْرِهٖ » âyetinde olduğu gibi burada da ruh ile murad, vahiydir. Çünkü vahiy,

bir şe'ni ruhîdir. Ruh da Allahın emirlerinden bir emir, ta'biri âharle şuunâtı ilâhiyyeden bir şein olduğu

cihetle vahiy bir ruhı mahsus demektir. Ve bu suretle bu âyet, vahyin bir ta'rifini

tazammun etmektedir. Ya'ni vahıy, Allahın emirlerinden bir bir rûhî şeindir ki Allah tealâ, onu ındi

sübhanîsinden Melâikesile kullarından dilediği kimseye indirir, emrini haber verir bildirir. İşte abdi ve

Resulü Muhammed Mustafa sallallahü aleyhi veselleme de diledi o ruhu indirdi ﴿اَنْ﴾ şöyle diye ki

﴿اَنْذِرُوٓا﴾ inzar ediniz - ya'ni inkârının akıbeti vehîm olduğunu anlatarak nâsa bildiriniz

﴿اَنَّهُ﴾ şu şanlı hakıkati ki ﴿لَآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنَا﴾ benden başka ilâh yoktur

﴿فَاتَّقُونِ﴾ binaenaleyh bana ittika ediniz, benden korkunuz, şirk-ü ısyandan sakınınız. - Demek ki

bütün vahiylerin hâsılı bu iki esasta hulâsa idilir. Birisi tevhid ki kuvvei ılmiyyenin müntehayi kemalidir. Birisi

de takvâ ki kuvvei ameliyyenin aksayı kemalidir. Ve demek ki nübüvvet, kesbî değil vehbîdir.

Bu suretle delili sem'ıyi tesbitten sonra hıtabatı akliyye ile de te'yidi ma'rifet için buyuruluyor ki:

﴿٣﴾ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ تَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ
﴿٤﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٥﴾
وَالْاَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَاْكُلُونَ ﴿٦﴾
وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ ﴿٧﴾ وَتَحْمِلُ
اَثْقَالَكُمْ اِلٰى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ اِلَّا بِشِقِّ الْاَنْفُسِ اِنَّ
رَبَّكُمْ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ﴿﴾

sh:»3086

﴿٨﴾ وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً وَيَخْلُقُ مَالَا
تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ وَعَلَى اللّٰهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَآئِرٌ وَلَوْ شَآءَ
لَهَدٰيكُمْ اَجْمَعِينَ﴿﴾

Meali Şerifi

Gökleri ve Yeri hakk ile yarattı, o, onların şirkinden yüksek, çok yüksek 3 İnsanı bir nutfeden yarattı, bir de bakarsın o, natûk bir muhasım kesilmiştir 4 En'amı da yarattı, sizin için onlarda bir ısınıklık ve bir takım menfaatler vardır, hem onlardan yersiniz 5 Akşam getirir, sabah salarken onlarda sizin içîn bir cemal de vardır 6 Ağırlıklarınızı da yüklenir, canlarınızın yarısına tüketmeden varamıyacağınız beldelere kadar götürürler, her halde rabbınız size çok re'fetli, çok merhametli 7 Hem binesiniz diye, hem de ziynet olarak atları, katırları, merkebleri de yarattı ve bilemiyeceğiniz daha neler yaratacak 8 Yolu doğrultmak da Allaha aiddir, ondan sapan da var, maamafih Allah, dilerse hepinizi hidayette kılardı 9

3. ﴿خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ﴾ Semavât ve Arzı hakk ile halketti - Hepsinin bir hakk-u hakıkati vardır ki onu tecavüz edemez ve hiç biri haksızlıkla tutunamaz, hepsinin hakkı mahlûkıyyettir. Halıkı'küllün hakkı olan ülûhiyyet hiç birinin haddi değildir. Bunları böyle yaratan Halık ﴿تَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ tealâ ammâ yüşrikûndur. O müşriklerin şirk koştukları şeylerden yüksek, çok yüksektir.

4. ﴿خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ﴾ O, insanı bir nutfeden halketti - düşünmeli ki bir nutfe, bir meniy katrası ne hakır bir mayi', ne âciz bir şeydir? Ve ondan bir insan yaratmak ne büyük kudrettir. Maddesine bakınca böyle bir katra sümükten ıbaret olan insan, mahzâ Allah tealânın kudretiyle, Allahın ona nefhettiği ruh ile hıss-ü irade, nutk-u beyan sahibi kavî bir insan kılığına girer de ﴿فَاِذَا هُوَ﴾ bir de bakarsın o - bir nutfeden yaratılan mahlûk ﴿خَصِيمٌ مُبِينٌ﴾ mübîn bir muhasım kesilir - kendini müdafaa yolunda natûk bir münazaracı, mücadeleci haline gelir, veya mahiyyetini unutur da Halikına karşı bile açık bir muhasım olur. Ona karşı şirk koşmağa, Mantık ve Felsefeden bahsetmeğe kalkışır. Ve binaenaleyh bütün bu âlemde haksızlık yalnız insanlarda bulunur. Ve onun içindir ki inzar emri de insanlara teveccüh eder.

5. ﴿وَالْاَنْعَامَ﴾ En'am - ya'ni sûrei «En'am» da tafsıl olunduğu üzere erkeği ve dişisile koyun, keçi, sığır, deve sekiz eşe baliğ olan ve en'am ıtlak edilen davar ﴿خَلَقَهَا﴾ Allah onu da halketti - dili olmıyan ve derdini anlatmaktan âciz bulunan o mahlûkları da yarattı fakat boşuna değil ﴿لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ﴾ sizin onlarda korunmak vasıtalarınız, ve menfaatleriniz vardır. ﴿وَمِنْهَا تَاْكُلُونَ﴾ Onlardan yersiniz de - ya'ni hepsini değil, halâl ve temiz olan ecza ve aksamını ve onların bedenlerinden veya hizmetlerinden husule gelen hasılâtı yer, taayyüş edersiniz.

6. ﴿وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ﴾ Ve akşam

sabah getirdiğiniz saldığınız sırada sizin onlarda bir cemaliniz de vardır. - Karınları tok, memeler dolu

olarak mer'adan dönüşleri ve

yavruları ile karşılaşıp meleşmeleri ve yayılmıya giderken koşuşup oynaşmaları ne hoş ne zevklıdır. Malın

gelişinde sahiblerinin zevkı gidişinden daha ziyade olduğu için « حِينَ تُرِيحُونَ » takdim

olunmuştur.

7. ﴿وَتَحْمِلُ اَثْقَالَكُمْ﴾ Sizin ağırlıklarınızı da yüklenirler. - O «En'am» dan develer,

öküzler, mandalar kendinizin ve eşyanızın sıkletlerine hammallık da ederler, götürürler

﴿اِلٰى بَلَدٍ﴾ öyle uzak bir beldeye götürürler ki - sırf kendinize kalsa

﴿اِلَّا بِشِقِّ الْاَنْفُسِ﴾ siz ona varamadınız ﴿لَمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ﴾ meğer ki

yarı canla olmuş olsun - ya'ni varanlarınız olsa bile meşakkatten tab-ü tüvani kesilmiş yarım ölü halinde

varırdınız ﴿اِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ﴾ her halde rabbınız çok rauf çok rahîm - ki size bu ni'metleri ihsan etmiştir. Binaenaleyh sizin de onları şefekat ve merhametle kullanmanız lâzım gelir.

Bunlardan başka :

8. ﴿وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ﴾ Atları, katırları, eşekleri de ﴿لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً﴾ binmeniz ve zinetlenmeniz için - yarattı. Binaenaleyh bunları yememelidir ﴿وَيَخْلُقُ مَالَا تَعْلَمُونَ﴾ ve daha ne acaib şeyler halkeder ve edecektir ki şimdi bilemezsiniz -filvaki' eslâfın görmediği, bilemiyeceği şeylerden biz, şimendiferler, otomobiller, tayyareler gibi türlü binitler Gördük. Kim bilir bundan böyle de Allah tealâ bizim bilmediğimiz ve bilemiyeceğimiz daha neler yaratmış ve yaratacaktır. Şüphe yok ki bütün bu merakkibden istifade etmek için yol da lâzımdır. İşte Allah tealâ hep onların halikı olduğu gibi 9. ﴿وَعَلَى اللّٰهِ قَصْدُ السَّبِيلِ﴾ hak maksude götürecek

olan doğru yol da Allaha aiddir. - Doğru yolu, hak şeriat bildirecek olan ve onun doğruluğunu tahhüd eden de Allahtır. ﴿وَمِنْهَا جَآئِرٌ﴾ Maamafih ondan sapan da vardır. - Yolun egrisi ve doğru yoldan sapan yolcuları da vardır. Demek ki Allah, onların bilfiil hidayetini dilememiştir. Çünkü ﴿وَلَوْ شَآءَ لَهَدٰيكُمْ اَجْمَعِينَ﴾ dilemiş olsa idi hepinize bilfiil hidayet ederdi - doğru yolu, hak dini yalnız beyan iktifa etmez de bütün insanlara ona sülûk dahi nasıb ederdi.

﴿١٠﴾ هُوَ الَّذٰى اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١١﴾ يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْاَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾

Meali Şerifi

O odur ki Semâdan bir su indirdi. size ondan bir içecek var, yine ondan bir ağaç ki hayvan yayarsınız 10

Onunla size ekin, zeytun, hurmalıklar, üzümler türlüsünden meyveler bitirir, elbette bunda tefekkür edecek bir kavm için bir âyet var 11

sh:»3090

﴿١٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۙ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ؕ وَالنُّجُومُ
مُسَخَّرَاتٌ بِاَمْرِهٖ ؕ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۙ﴿﴾

Meali Şerifi

Hem sizin için geceyi ve gündüzü ve Şems-ü Kameri teshır buyurdu, bütün yıldızlar da onun emrine

müsahhardırlar, elbette bunda aklı olan bir kavm için âyetler var 12

﴿١٣﴾ وَمَا ذَرَاَ لَكُمْ فِى الْاَرْضِ مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهٗ ؕ اِنَّ فِى ذٰلِكَ
لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿﴾

Meali Şerifi

Daha sizin için Arzdan muhtelif renklerle yarattıkları, neler var, elbette bunda tezekkür edecek bir kavm için bir âyet var 13

sh:»3091

﴿١٤﴾ وَهُوَ الَّذِى سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا ۖ وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴿﴾

Meali Şerifi

Yine odur ki o, denizi teshır etmiştirki ondan taze bir et yiyesiniz ve içinden giyeceğiniz bir ziynet çıkarasınız, gemileri de görürsünüz ki onda yara yara akar giderler, hem fazlından nasıyb arayasınız diye hem de gerek ki şükredesiniz 14

﴿١٥﴾ وَاَلْقٰى فِى الْاَرْضِ رَوَاسِىَ اَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَاَنْهَارًا
وَسُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾ وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ
يَهْتَدُونَ﴿﴾

Meali Şerifi

Hem Arzda ağır baskılar bıraktı ki sizi çalkar diye, hem de nehirler ve yollar, gerek ki doğru gidesiniz 15

Ve alâmetler, yıldızla da onlar yol doğrulturlar 16

O halde :

﴿١٧﴾ اَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴿﴾

sh:»3092

﴿١٨﴾ وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَا اِنَّ اللّٰهَ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٩﴾ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢١﴾ اَمْوَاتٌ غَيْرُ اَحْيَآءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ اَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢٢﴾ اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَالَّذِينَ لَايُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكِرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ﴿٢٣﴾ لَا جَرَمَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ﴿﴾

Meali Şerifi

İmdi yaratan yaratamıyana benzer mi? Artık siz bir tezekkür etmez misiniz? 17 Halbuki Allahın ni'metini saysanız ihsâ edemezsiniz, her halde Allah çok gafûr, çok rahîmdir 18 Hem Allah neyi sir tutar, neyi ı'lân edersiniz hepsini bilir 19 Allahdan başka yalvardıklarınız ise hiç bir şey yaratamazlar, halbuki kendileri yaratılıp duruyorlar 20 Hep ölüdürler, bizzat hayy değildirler ne zaman ba'solunacaklarına da şuurları yoktur 21 İlâhınız bir tek ilâhtır, öyle iken Âhırete inanmıyanlar kendilerini büyüksündüklerinden dolayı

kalbleri münkirdir 22 Şüphe yok ki Allah, onların ne gizlediklerini, ne açıkladıklarını hep bilir, her halde o,

kibirlenenleri sevmez 23

sh:»3093

﴿٢٤﴾ وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ مَاذَآ اَنْزَلَ رَبُّكُمْ ۙ قَالُوٓا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ۙ
﴿٢٥﴾ لِيَحْمِلُوٓا اَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۙ وَمِنْ اَوْزَارِ
الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ اَلَا سَآءَ مَايَزِرُونَ ۚ ﴿٢٦﴾ قَدْ مَكَرَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاَتَى اللّٰهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ
السَّقْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَاَتٰيهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَايَشْعُرُونَ﴿﴾

Meali Şerifi

Onlara rabbınız ne indirdi? Denildiği vakıt da "eskilerin masalları" dediler 24 Şunun için Kıyamet günü

kendi veballerini kâmilen yüklendikten başka ılimsizlikleri yüzünden ıdlâl ettikleri kimselerin veballerinden

bir kısmını da yüklenecekler, bak ne fena yük yükleniyorlar 25 Evet, onlardan evvelkiler hiyleler kurmuşladı,

Allah da kurdukları bünyana kaidelerinden geldi de sekıf, tepelerinden üzerlerine çöktü ve azâb

kendilerine duyamıyacakları cihetten geldi 26

﴿٢٧﴾ ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ اَيْنَ شُرَكَآئِىَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تُشَآقُّونَ فِيهِمْ ۚ قَالَ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ اِنَّ الْخِزْىَ الْيَوْمَ وَالسُّوٓءَ عَلَى الْكَافِرِينَ ۙ﴿﴾

sh:»3094

﴿٢٨﴾ اَلَّذِينَ تَتَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ظَالِمِىٓ اَنْفُسِهِمْ ۠ فَاَلْقَوُا السَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُوٓءٍ ۭ بَلٰٓى اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَادْخُلُوٓا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۭ فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿﴾

Meali Şerifi

Sonra Kıyamet günü onları rüsvay edecek ve diyecek: hani nerede o sizin haklarında şikak çıkarıp durduğunuz şeriklerim? Kendilerine ılim verilmiş olanlar dediler ki: hakıkat bütün sefalet-ü zillet bu gün kâfirlerin üstünedîr 27 Onlar ki Melekler onları nefislerinin zalimleri olarak kabzederler de o vakıt bakarsın şöyle diyerek teslim olmuşlardır : biz bir kötülükten yapmıyorduk, hayır, Allah sizin ne maksadla yapıyorduğunuzu tamamen biliyor 28 Onun için girin bakalım Cehennemin kapılarına: içinde kalmak üzere, bak artık mütekebbirlerin mevkıi ne fena? 29

﴿٣٠﴾ وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَآ اَنْزَلَ رَبُّكُمْ ۭ قَالُوا خَيْرًا ۭ لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا فِى هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۭ وَلَدَارُ الْاٰخِرَةِ خَيْرٌ ۭ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ ۙ﴿

sh:»3095

﴿٣١﴾ جَنّٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُوْنَ ۭ كَذٰلِكَ يَجْزِى اللّٰهُ الْمُتَّقِينَ ۙ ﴿٣٢﴾ اَلَّذِينَ

تَتَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ طَيِّبِينَ ۙ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمُ ۙ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿

Meali Şerifi

Allahdan korkup korunanlara ise "rabbınız ne indirdi? Denildiğinde "hayır" demişlerdir" bu Dünyada güzel iş yapanlara güzel bir mükâfat var ve elbette Âhıret yurdu daha hayırlıdır, Müttekılerin yurdu da ne hoş 30 Adin Cennetleri, ona girecekler, altından nehirler akar, onlara orada ne isterlerse var, işte Allah müttekılere böyle mükâfat eder 31 Onlar ki Melekler onları hoş hoş kabzederler "selâm, size girin, Cennete, çünkü çalışıyordunuz" derler 32

وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَآ اَنْزَلَ رَبُّكُمْ ؕ« -yukarıdaki «
وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ مَاذَآ اَنْزَلَ رَبُّكُمْ ۙ» üzerine ma'tuftur.

Fakat o kâfirler:

﴿٣٣﴾ هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّآ اَنْ تَاْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَاْتِىَ اَمْرُ رَبِّكَ ؕ كَذٰلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ؕ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ وَلٰكِنْ كَانُوٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٤﴾ فَاَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿

sh:»3096

﴿٣٥﴾ وَقَالَ الَّذِينَ اَشْرَكُوا لَوْشَآءَ اللّٰهُ مَاعَبَدْنَا مِنْ دُونِهٖ مِنْ شَىْءٍ نَحْنُ وَلَآ اٰبَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ دُونِهٖ مِنْ شَىْءٍ ؕ كَذٰلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿

Meali Şerifi

O kâfirler başka değil ancak kendilerine o meleklerin gelmesine veya Rabbının emri gelmesine

bakarlar, onlardan evvelkiler de böyle yaptılar ve onlara Allah zulmetmedi ve lâkin kendileri nefislerine

zulmediyorlardı 33 Onun için amellerinin fenalıkları başlarına musîbet oldu ve istihza ettikleri şey

kendilerini sarıverdi 34 Bir de müşrikler dediler ki: "Allah dileseydi ne biz, ne atalarımız ondan başka hiç bir

şey'e tapmazdık ve onsuz hiç bir şey tahrim etmezdik, bunlardan evvelkiler de böyle yaptılar, buna karşı

peygamberin vazifesi ancak açık bir tebliğden ibarettir 35

﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِى كُلِّ اُمَّةٍ رَسُولًا اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ
وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللّٰهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ
الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ اِنْ تَحْرِصْ عَلٰى هُدٰيهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى
مَنْ يُضِلُّ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ﴿﴾

sh:»3097

﴿٣٨﴾ وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَايَبْعَثُ اللّٰهُ مَنْ يَمُوتُ
بَلٰى وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَايَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾
لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِى يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا اَنَّهُمْ

كَانُوا كَاذِبِينَ﴿﴾

Meali Şerifi

Celâlim hakkı için biz, her ümmette "Allaha ibadet edin ve Tâguttan ictinab eyleyin" diye bir Resul ba'settik, sonra içlerinden kimine Allah hidayet nasîb etti, kiminin de üzerine dalâlet hakkoldu, şimdi Yer yüzünde bir gezin de bakın peygamberleri tekzib edenlerin akibeti nasıl oldu? 36 Sen onların hidayet bulmalarına harîs isen her halde Allah dalâlette bırakacağı kimselere hidayet vermez, onların yardımcıları da yoktur 37 Allah ölen kimseyi ba'setmez diye olanca yeminleriyle Allaha kasem hak bir va'd, ve lâkin nâsın ekserisi bilmezler 38 Ba'sedecek ki onlara ıhtilâf ettikleri hakkı anlatsın ve onu inkâr edenler kendilerinin yalancı olduklarını bilsinler 39

﴿٤٠﴾ اِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَىْءٍ اِذَآ اَرَدْنَاهُ اَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٤١﴾ وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِى اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَلَاَجْرُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُ لَوْكَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾ اَلَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴿﴾

sh:»3098

Meali Şerifi

Bizim her hangi bir şey için sözümüz, onu murad ettiğimiz zaman, sade ona şöyle dememizdir: "Ol"

hemen oluverir 40 Allah uğrunda zulme ma'ruz olduktan sonra hicret edenlere gelince de, elbette onları

Dünyada güzel bir surette yerleştiririz, maamafih âhıret ecri her halde daha büyüktür, eğer bilseler 41 Onlar

ki sabretmişlerdir ve hep Rablarına tevekkül kılarlar 42

41. ﴿وَالَّذِينَ هَاجَرُوا﴾ - Bu Sûrenin Mekkî olduğuna göre bu âyetin sebebi nüzulü

Habeşistana hicret eden ilk muhacirîn olsa gerektir.

﴿٤٣﴾ وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُوحِى اِلَيْهِمْ فَسْئَلُوٓا
اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لَاتَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ
وَاَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَانُزِّلَ اِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ

يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٥﴾ اَفَاَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّـَٔاتِ اَنْ يَخْسِفَ اللّٰهُ بِهِمُ الْاَرْضَ اَوْ يَاْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَايَشْعُرُونَ ﴿٤٦﴾ اَوْ يَاْخُذَهُمْ فِى تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٤٧﴾ اَوْ يَاْخُذَهُمْ عَلٰى تَخَوُّفٍ فَاِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿

Meali Şerifi

Senden evvel de Resul olarak başka değil, ancak kendilerine

sh:»3099

vahy veriyor idiğimiz erler göndermişizdir, ehli zikre sorun bilmiyorsanız 43 Beyyinelerle ve kitablarla; sana da bu zikri indirdik ki kendilerine indirileni nâsa anlatasın ve gerek ki tefekkür edeler 44 Ya şimdi eman mı buldu o kimseler: o fenalıkları yapmak için hile kurup duranlar, Allahın kendilerini Yere geçirmesinden? veya hatır-u hayallerine gelmez cihetlerden kendilerine azâb gelivermesinden? 45 Veya dönüp dolaşırken kendileri yakalayıvermesinden, ki onlar âciz bırakacak değillerdir 46 Yâhut da kendilerini korkuta korkuta,

eksilte eksilte alıvermesinden? Demek ki Rabbımız çok refetli çok merhametli 47

43. ﴿وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا﴾ Sûrei Yusüfe bak.

44. ﴿بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ﴾ Beyyineler, açık mu'cizeler ve kitablarla gönderdik. Bu ba, evvelki âyetteki « اَرْسَلْنَا » fi'line muteallıktır.

47. ﴿فَاِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ﴾ demek ki Rabbımız hakıkaten çok rauf çok rahîmdir.

-Çünkü o kudretiyle beraber seyyiâta karşı ukubeti ta'cil edivermiyor.

﴿٤٨﴾ اَوَ لَمْ يَرَوْا اِلٰى مَاخَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَىْءٍ يَتَفَيَّؤُا ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَآئِلِ سُجَّدًا لِلّٰهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ ﴿٤٩﴾ وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ مِنْ دَآبَّةٍ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴿سجده﴾ ﴿٥٠﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴿ع﴾

sh:»3100

Meali Şerifi

Ya görmedilerde mi? Her hangi bir şeyden Allahın yarattığına bir baksalar a: gölgeleri sağ ve sollarında sürünerek Allaha secdeler ederek döner dolaşır 48 Hem Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Allaha secde eder, gerek Dâbbe kısmından olsun ve gerek Melâike, ve bunlar kibirlenmezler 49 Fevklerinden rablarının mahafetini duyarlar ve her ne emr olunurlarsa yaparlar 50

48. ﴿اَوَ لَمْ يَرَوْا﴾ göndermediler mi? - Bir baksalar â ﴿اِلٰى مَاخَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَىْءٍ﴾ Allahın halhettiği her hangi bir şey'e - ya'ni her hangi bir şey'e bakıp bir düşünseler görürler ki ﴿يَتَفَيَّؤُا ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَآئِلِ سُجَّدًا لِلّٰهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ﴾ gölgeleri Allaha mütezellilâne secde ederek sağ ve soldan tefeyyü' eder - ya'ni etrafından yâhud Şarktan Garba doğru döner meyleder. Burada secdeden murad, fi'li ıhtiyarîye munhasır eşyanın gölgeleri bile sahiblerinin hukmüne değil, Allahın emrine mahkûm ve musahhardır. Sahibi ne kadar

uğraşırsa uğraşsın gölge Allah tealânın emr-ü takdiri vechile zıyanın noktai vürudu istikametinde düşer ve onun tahavvülâtını ta'kıb eder. Aynı zamanda gölge zıyanın eseri de değildir, ecsam ile zıya arasında öyle bir nisbete, bir kanuna mahkûmdur ki işte o kanun Allahın bir emridir. Ve Binaenaleyh eşyanın gölgelerinde bile hukm ve tesarruf Allahındır. Onlar yerde sürünürken sahiblerine değil, Allaha secde eder ve Allah tealânın vahdaniyyetini ı'lân eylerler.

49. «SECDE AYETİDİR»

﴿وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ مِنْ دَآبَّةٍ﴾

gerek Semâvâtta ve gerek Arzda deprenenlerin hepsi -Göklerde ve Yerde hareketi

sh:»3101

cismaniyye ile müteharrik her ne varsa ﴿وَالْمَلٰٓئِكَةُ﴾ ve bütün Melâike ancak Allaha secde ederler. - İradî olsun gayri iradî olsun munhasıren Allaha ınkıyad ederler

﴿وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾ ve bunlar istikbar etmezler. - Allaha secde, ıbadet etmekten kibirlenmezler 50. ﴿يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ﴾ fevklerinden hâkim olan rablarından

korkarlar. ﴿وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ ve kendilerine her ne emrolunursa yaparlar. - Gerek tâate ve gerek tedbiri âleme müteallık emredilen vazifelerini icra ederler. Demek ki Melekler de mükelleftirler ve beynelhavfi verreca idare olunmaktadırlar. Bununla beraber itaat hususunda insanlar gibi değildirler. Zira yerde deprenenler içinde dahil bulunan insanlar ef'ali ıztırariyyeleri cihetinde Allaha inkıyad etmemek yapamaz, Allahın emrine kerhen ve bilıztırar arzı teslimiyyet ederlerse de irade ve ıhtiyarlarına menût olan hususatta Allahdan korkmıyan, Allaha secde ve ıbadetten kibirlenen kâfirler, asîler de vardır.

﴿٥١﴾ وَقَالَ اللّٰهُ لَا تَتَّخِذُوٓا اِلٰهَيْنِ اثْنَيْنِۚ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌۚ فَاِيَّاىَ فَارْهَبُونِ ﴿٥٢﴾ وَلَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلَهُ الدِّينُ وَاصِبًاۗ اَفَغَيْرَ اللّٰهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾ وَمَا بِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ ثُمَّ اِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَاِلَيْهِ تَجْـَٔرُونَۚ ﴿٥٤﴾ ثُمَّ اِذَا كَشَفَ الضُّرَّ عَنْكُمْ اِذَا فَرِيقٌ مِنْكُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَۙ﴾

sh:»3102

﴿٥٥﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَآ اٰتَيْنَاهُمْ ۭ فَتَمَتَّعُوْا ۣ فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ﴿﴾

Meali Şerifi

Allah da buyurmuştur ki: iki ilâh tutmayın o ancak bir ilâhdır, onun için benden yalnız benden korkun 51 Hem Göklerde yerde ne varsa onun, din de daima onundur, öyle iken siz Allahın gayrisinden mi korkuyorsunuz? 52 Hem sizde ni'met namına her ne varsa hep Allahdandır, sonra size keder dokunduğu zaman da hep ona feryad edersiniz 53 Sonra sizden o kederi açtığı zaman da içinizden bir kısmı derhal rablarına şirk ederler 54 Kendilerine verdiğimiz ni'meti küfrân ile karşılamak için şimdi zevk edin bakalım fakat yarın bileceksiniz 55

51. ﴿اِلٰـهَيْنِ اثْنَيْنِ ۚ﴾ - Ya'ni fazlası şöyle dursun iki ilâh bile tutmayın.

﴿٥٦﴾ وَيَجْعَلُوْنَ لِمَا لَا يَعْلَمُوْنَ نَصِيْبًا مِّمَّا رَزَقْنٰهُمْ ۭ تَاللّٰهِ

لَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَفْتَرُونَ ﴿٥٧﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ الْبَنَاتِ
سُبْحَانَهُۙ وَلَهُمْ مَايَشْتَهُونَ ﴿٥٨﴾ وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِالْاُنْثٰى ظَلَّ
وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌۚ ﴿٥٩﴾ يَتَوَارٰى مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوٓءِ مَا
بُشِّرَ بِهٖۜ اَيُمْسِكُهُ عَلٰى هُونٍ اَمْ يَدُسُّهُ فِى التُّرَابِۜ اَلَاسَآءَ
مَايَحْكُمُونَ﴿﴾

sh:»3103

﴿٦٠﴾ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِۚ وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ
الْاَعْلٰىۜ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُۧ﴿﴾

Meali Şerifi

Bir de bizim kendilerine merzuk kıldığımız şeylerden tutuyorlar ılim şanından olmıyan nesnelere bir

nasîb ayırıyorlar, tallahi siz bu yaptığınız iftiralardan mutlak mes'ul olacaksınız 56 Allaha kızlar da isnad

ediyorlar, hâşâ o sübhane, kendilerine ise canlarının istediği 57 Halbuki onların birine dişi müjdelendiği vakıt öfkesinden yüzü simsiyah oluyor 58 Verilen müjdenin sui te'siriyle kavminden gizleniyor, hakaret üzere onu tutacak mı? Yoksa toprağa mı gömecek? Bak ne fena hukümler veriyorlar 59 Âhırete iymana olmıyanlar için kötülük meseli sıfatlar var, Allah için ise en yüksek sıfatlar, ve azîz odur, hakîm o 60

56. ﴿وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا﴾ - Sûrei «En'am» da « وَجَعَلُوا لِلّٰهِ مِمَّا ذَرَاَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْاَنْعَامِ » bak.

57. ﴿وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ الْبَنَاتِ﴾ - Huzaa ve Kinane kabîleleri Melâikeye Allahın kızları diyorlardı. Halbuki kendileri kız evlâdlarını diri diri gömüyorlardı « وَجَعَلُوا الْمَلٰٓئِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمٰنِ اِنَاثًا ۭ » âyetine bak. حم

60. ﴿لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ﴾ Âhırete iymanı olmıyanların ﴿مَثَلُ السَّوْءِ ۚ﴾ öyle kötü meseli vardır. - Ya'ni kötülükte mesel olan çirkin sıfatları vardır. Ki evlâda muhtac olmakla beraber evlâdını öldürmek gibi. ﴿وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى ۭ﴾ Allahının

sh:»3104

hakkı ise meseli a'lâdır. - Ya'ni ulviyyette mesel olan en yüksek sıfattır ki vücubı zatî, gınai mutlak, rahmeti vâsia, mahlûkatın evsafından münezzeh olmak gibi. Onun için Allah tealâ, onların yaptıkları tavsıfâttan çok âli, çok münezzehtir. Ona ne kız isnad edilir ne de oğul ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ﴾ ve o yegâne azîz - kemali kudretle müteferrid ve bahusus onları her lâhza muahazaya kadir. ﴿الْحَكِيمُ﴾ yegâne hakîmdir. -Yaptığını hikmeti baliğa ile yapar.

Netekim:

﴿٦١﴾ وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَآبَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰى اَجَلٍ مُسَمًّى ۚ فَاِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَاْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾

Meali Şerifi

Maamafih Allah insanları zulümleriyle muahaze ediverse idi Yer yüzünde bir deprenen bırakmazdı, velâkin onları mukadder bir ecele kadar te'hır eder, ecelleri geldiği vakıt da bir saat ne geriletebilirler, ne öne geçebilirler 61

Allah böyle azîzi hakîm ve onun hakkı en âli, en güzel evsaf ile vasfolunmak iken :

﴿٦٢﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ اَلْسِنَتُهُمُ الْكَذِبَ اَنَّ لَهُمُ الْحُسْنٰىۜ لَاجَرَمَ اَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَاَنَّهُمْ مُفْرَطُونَ﴿﴾

sh:»3105

﴿٦٣﴾ تَاللّٰهِ لَقَدْ اَرْسَلْنَآ اِلٰٓى اُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ﴿﴾

Meali Şerifi

Hem Allaha kendilerinin hoşlanmıyacakları şeyler isnad ediyorlar, hem de dilleri kendilerine yalan söylüyor: en güzel akıbet onlarınmış! Doğrusu ateş onların, hem onlar ona en önde gidecekler 62 Tallahi biz senden evvel bir çok ümmetlere Resuller gönderdik, buna karşı Şeytan onlara amellerini tezyin etti, bu gün de o onların veliysidir ve onlara elîm bir azâb var 63

62. ﴿وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ مَا يَكْرَهُونَ﴾ Bir de tutarlar kendilerinin hoşlanmıyacakları şeyleri Allaha kılarlar. - Netekim kız evlâdını hoşlanmazlar, Allahın kızları var derler, kendileri riyasette ortağı hoşlanmazlar, Allaha şirk koşarlar, kendileri elçilerine hurmet edilmesini isterler, Allahın Resullerile istihfaf ederler, putlarına kıymetli mallarını takdim ederler, beğenmedikleri aşağılık mallarını Allah için vermeğe kalkışırlar ilh..

﴿٦٤﴾ وَمَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ اِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِى اخْتَلَفُوا فِيهِ ۙ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

Meali Şerifi

Sana bu kitabı indirmemiz de ancak şunun içindir ki onlara hakkında ıhtilâf ettikleri şey'i beyan edesin ve iyman edeceklere bir hidayet, bir rahmet olsun 64

sh:»3106

﴿٦٥﴾ وَاللّٰهُ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ؕ اِنَّ فِىْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّقَوْمٍ يَّسْمَعُوْنَ ۧ﴾

Meali Şerifi

Evet Allah Semâdan bir su indirdi de onunla Arza ölümünden sonra hayat verdi, her halde bunda dinliyecek bir kavm için bir âyet vardır 65

65. ﴿يَّسْمَعُوْنَ ۧ﴾ Sem'i bulunan, dinliyecek olanlar- burada ba'delmevt hayata sebeb olan

Semavî suyun indirilmesi ıhtar olunurken « يَسْمَعُونَ » buyurulması şayani dikkattir. Halbuki suyun nüzulüne mülâyım olan dinlemek değil, görmek veya düşünmek görünür. Binaenaleyh bunda mühim bir nükte vardır ki o da zikrolunan suyun Kur'anı temsil olduğuna işarettir. Netekim sûrei Ra'dde « وَاللّٰهُ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً » âyetinde de bunun bir nazîri geçmişti.

﴿٦٦﴾ وَاِنَّ لَكُمْ فِى الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِى بُطُونِهٖ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَآئِغًا لِلشَّارِبِينَ ﴿٦٧﴾ وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْاَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴿﴾

sh:»3107

Meali Şerifi

Her halde size sağmal hayvanlarda da bir ıbret vardır, size onun butûnundakinden fers ile dem arasında halıs bir süt içiriyoruz ki içenlerin boğazından kayar gider 66 Hurmalıkların ve üzümlüklerin meyvalarından

da, bundan hem bir müskir çıkarırsınız hem de bir güzel rızık, her halde bunda aklı olan bir kavm için elbet bir âyet var 67

67. ﴿تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا﴾ Bir müskir bir de güzel rızk alırsınız - bu âyet müskirâta dâir ilk nâzil olan âyettir. Bununla şarab henüz tahrim edilmiş olmamakla beraber görülüyor ki rızkı hesene mukabil zikr edilmiş ve binaenaleyh güzel bir şey olmadığı anlatılmıştır. Makabline de dikkat edilince anlaşılır ki rızkı hasen ile sekerin tekabülü süt ile fers ve demin tekabülüne nazîrdir. Bu ise ricis tahrimine iymadır. Binaenaleyh burada rızkı hasen pekmez ve ma'mûlâtı gibi tatlılardır.

﴿٦٨﴾ وَاَوْحٰى رَبُّكَ اِلَى النَّحْلِ اَنِ اتَّخِذِى مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٩﴾ ثُمَّ كُلِى مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِى سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَآءٌ لِلنَّاسِ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾

sh:»3108

Meali Şerifi

Rabbın bal arısına da şöyle vahyetti: dağlardan ve ağaçlardan ve kuracakları köşklerden göz göz evler edin 68 Sonra meyvaların hepsinden ye de rabbının müyesser kıldığı yollara koy, içlerinden renkleri muhtelif bir içecek peydâ olur ki onda insanlara bir şifa vardır, her halde bunda tefekkür edecek bir kavm için elbet bir âyet var 69

68. ﴿وَاَوْحٰى رَبُّكَ اِلَى النَّحْلِ﴾ - Buradaki vahyi müfessirîn vahyi ilham diye tefsir etmişlerdir. Çünkü bundan mürad vahyi nübüvvet olmadığı zâhirdir. İlham bir ma'nâyı kalbe ilkadır. Fakat ilham, ılmî veya amelî bir vücub ve ıztırar ifade etmez. Halbuki bal arısında şu ifade olunan meani zarureti ameliyye ifade eden bir fıtrati mahsusadır. Denebilir ki arının san'atı bir nübüvvet vahyi olmamakla beraber zarurî bir huküm ifade etmesi haysiyyetilye ona şebihtir. Ve vahiy denilen şeni ruhînin kuvvet ve isabetini tasavvur-ü tefekkür edebilmek cihetinde ilhamdan daha kuvvetli bir misaldir. Ya'ni Hak tealâ tarafından arıya bal yapmak ruh ve san'atı şaşmaz bir vücub ve isabetle verildiği gibi Peygambere gelen vahiy de

zarurî bir ılmi ledünnîdir. Ve buna işareten « ربك » buyurulmuştur. Binaenaleyh arıya vahyin ma'nası ona o ruh-u fıtratı vermek ve zâhiri bir vasıta olmaksızın gizli bir surette terbiye ederek ona o hiss ve san'atı kemali kat'ıyyetle ta'lim edip belletmek demektir.

﴿٧٠﴾ وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفّٰيكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ اِلٰى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَىْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْـًٔا اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ﴿﴾

sh:»3109

﴿٧١﴾ وَاللّٰهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ فِى الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَآدِّى رِزْقِهِمْ عَلٰى مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَآءٌ اَفَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ ﴿٧٢﴾ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللّٰهِ هُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَالَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِنَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٤﴾ فَلَا تَضْرِبُوا لِلّٰهِ الْاَمْثَالَ

اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَاتَعْلَمُونَ﴿﴾

Meali Şerifi

Hem Allah sizi halketti, sonra sizi vefat ettiriyor, içinizden kimi de erzeli ömre reddolunuyor ki biraz ılimden sonra bir şey bilemez olsun, her halde Allah hem alîm hem kadîr 70 Allah ba'zınızı ba'zınıza rızıkta tafdıl de etti, fazla verilenler rızıklarını ellerinin altındakilere reddediyorlar da hepsi onda müsavi oluyorlar da değil, şimdi Allahın nı'metini mi inkâr ediyorlar? Allah size kendilerinizden zevceler de verdi ve size zevcelerinizden oğullar ve torunlar verdi ve sizi hoş hoş nı'metlerden merzuk buyurdu, şimdi bâtıla inanıyorlar da onlar

sh:»3110

Allahın nı'metine küfür mü ediyorlar? 72 Allahı bırakıp da kendilerine Göklerden ve Yerden zerrece bir rızka malik olmıyan ve olmak ıhtimali bulunmıyan şeylere tapıyorlar 73 Artık Allaha temsiller yapmağa kalkmayın, çünkü Allah bilir siz bilmezsiniz 74

﴿٧٥﴾ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَايَقْدِرُ عَلٰى شَىْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا هَلْ يَسْتَوُۥنَ ۖ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ۚ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَايَعْلَمُونَ ﴿٧٦﴾ وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ اَحَدُهُمَآ اَبْكَمُ لَايَقْدِرُ عَلٰى شَىْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلٰى مَوْلٰىهُ ۙ اَيْنَمَا يُوَجِّهْهُ لَايَاْتِ بِخَيْرٍ ۖ هَلْ يَسْتَوِى هُوَ ۙ وَمَنْ يَاْمُرُ بِالْعَدْلِ ۙ وَهُوَ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿﴾

Meali Şerifi

Allah şunu temsil getirdi: bir abdi memlûk, hiç bir şey'e kudreti yok, bir de o zat ki kendisine tarafımızdan güzel bir rızık nasîb etmişiz de o ondan gizli, açık infak edip duruyor, hiç bunlar müsavi olurlar mı? Bütün hamd Allahındır amma çokları bilmezler 75 Allah şunu da bir temsil getirdi: iki kişi birisi dilsiz, hiç bir şeye kudreti yok, efendisine sade bir ağırlık, ne tarafa gönderilse hiç bir hayre yaramaz, hiç bu, adâletle âmir olan ve doğru bir yolda giden kimseye müsavi olabilir mi? 75

sh:»3111

75. ﴿هَلْ يَسْتَوُنَ﴾ - Burada « هَلْ يَسْتَوِيَانِ » buyurulmayıp da cemi' sıgası irad olunması yalnız iki ferd değil, iki sınıf arasında mukayese olduğuna işarettir. Ya'ni hurriyyetine sahib olmayıp başkasının milki olan âciz köleler sınıfı ile hurler sınıfı ve bahasus güzel rızk ile merzuk olup da onu muhtac olanlara sarf-ü harc eden hurler sınıfı müsavi olur mu? Elbette olmazlar değil mi? İşte Allahdan başkasına tapanlar abdi memlûk gibi hurriyyetini verip bir mahlûka kul olmuş köleler kabilindendir Allahdan başka ilâh tanımıyan muvahhid mü'minler de ahrar demektir. Filvakı' « اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ » diye bilmekten büyük hurriyyet tasavvur olunamaz. Binaenaleyh küfr-ü şirk, bâtıl dinler hep birer kaydi esaret, dini hak ve iymanı tevhid insan için bir hurriyyet, bir servettir. Düşünmeli ki o hurriyyet ni'meti ne büyük ni'mettir ve onu veren kimdir? ﴿اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ﴾ bütün hamd Allahındır. - Hurriyyet onun ni'meti olduğu gibi her ni'met de onundur. Binaenaleyh hakkı şükür ve ta'zım de münhasıren onundur. Hurriyyetin kıymetini bilmeli, din ve iymanın kadrini anlamalı da münhasıren Allaha ubudiyyet ederek hamd etmelidir. ﴿بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَايَعْلَمُونَ﴾ fakat ekserîsi bilmezler - bilmezler de küfr-ü küfranda bulunurlar. Hurriyyet da'vasile Şeytana esir olurlar.

Gelelim ikinci temsile:

76. ﴿وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا﴾ Allah şunu da darbi mesel yapmıştır. ﴿رَجُلَيْنِ﴾ iki adam ﴿اَحَدُهُمَآ اَبْكَمُ﴾ birisi dilsiz - söz söyliyemez ﴿لَايَقْدِرُ عَلٰى شَىْءٍ﴾ hiç bir şey beceremez ﴿وَهُوَ كَلٌّ عَلٰى مَوْلٰيهُ﴾ ve o efendisine de bir bârdır - ya'ni o hımbıl aynı zamanda bir efendiye muhtac bir köledir. Fakat o efendisine

ne de bir yüktür. Boşuna yer içer ﴿اَيْنَمَا يُوَجِّهْهُ لَايَاْتِ بِخَيْرٍ﴾ nereye gönderirse bir hayre yaramaz - işte kâfirlerin darbi meseli budur. Hak söz söylemez, hakka karşı dilsizdir, mevlâsı olan Allah tealâya muhtactır. Fakat onun emirlerini iyfa etmez, yer içer bir hayra yaramaz. Şimdi bir tasavvur olunsun ﴿هَلْ يَسْتَوِى هُوَ﴾ o - ebkem, kell ﴿وَمَنْ يَاْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ bir de adalet emreden ve bununla beraber kendisi de sıratı müstekım üzere bulunan kimse hiç müsavi olur mu? - Elbette olmaz. İşte kâmil mü'minin darbi meseli de budur. Kendisi doğru yolda gider, hak din ile mütedeyyin, ilmi ile âmil

olarak hakkı söyler, adl-ü hakkaniyyet emreder, emir bilma'ruf yapar ve bu suretle sahib kelâm, ülül'emr olur. Ve böyle yaparken kendisi adl-ü istikametten ayrılmaz. (Sûrei «Nisâ» da « كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلّٰهِ » bak). Şüphe yok ki böyle adlemreden insanlar içinde icrayi adalete me'mur olanlar da haktan inhiraf edecek olsalar bile kolaylıkla edemezler. Onun içindir ki bir hadîsi nebevîde « كَمَا تَكُونُوا يُوَلّٰى عَلَيْكُمْ » buyurulmuştur. Zamanımızdaki müslimanların esbabı sükutları da bu noktadan ve bu meselden istihrac olunabilir.

﴿٧٧﴾ وَلِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَآ اَمْرُالسَّاعَةِ اِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ اَوْ هُوَ اَقْرَبُ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧٨﴾ وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ لَاتَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴿

sh:»3113

﴿٧٩﴾ اَلَمْ يَرَوْا اِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِى جَوِّ السَّمَآءِ

مَايُمْسِكُهُنَّ اِلَّا اللّٰهُ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴿

Meali Şerifi

Bütün Semavât-ü Arzın gaybını bilmek de Allaha mahsus, saat emri ise sâde lemhi basar gibi yâhud daha yakındır, şüphe yok ki Allah her şey'e kadir 77 Ve Allah sizi analarınızın karınlarından öyle bir halde çıkardı ki hiç bir şey bilmiyordunuz, öyle iken size, işitme, gözler, gönüller verdi ki şükredesiniz 78 Görmediler mi baksalar a kuşlara cevvi Semâda müsahharlar iken onları Allahdan başka tutan nedir? Elbette bunda iyman edecek bir kavm için çok âyetler var 79

78.

﴿وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ لَاتَعْلَمُونَ شَيْـًٔا الخ﴾

- Bu âyet ılim nazariyyesinde ıhtibar ve tedrib mezhebini müeyyid görünüyor.

﴿٨٠﴾ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ

جُلُودِ الْاَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ اِقَامَتِكُمْ ۙ وَمِنْ
اَصْوَافِهَا وَاَوْبَارِهَا وَاَشْعَارِهَآ اَثَاثًا وَمَتَاعًا اِلٰى حِينٍ ﴿

sh:»3114

﴿٨١﴾ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ
الْجِبَالِ اَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ
تَقِيكُمْ بَاْسَكُمْ ۭ كَذٰلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ
﴿٨٢﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٨٣﴾ يَعْرِفُونَ
نِعْمَتَ اللّٰهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَاَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ ﴿

Meali Şerifi

Allah size evlerinizden bir mesken yaptı ve en'am derilerinden size gerek göç günümüzde ve gerek

ikametiniz gününde hafif hafif taşıyacağınız evler ve yünlerinden yapağılarından, kıllarından bir zamana

kadar (giyinecek, kuşanacak, serilecek, döşenecek) bir esas ve (ticaret edilecek) bir meta' yaptı 80 Allah halkettiği şeylerden sizin için gölgeler yaptı ve sizin için dağlardan siperler yaptı, hem sizi sıcaktan vikaye edecek esvablar hem de harbde vikaye edecek esvablar yaptı, bu suretle üzerinizde olan ni'metini tamamlıyacak ki siz halıs müsliman olup selâmet neşredesiniz 81 Buna karşı eğer yüz çevirirlerse artık senin üzerine düşen ancak tebliği beliğdir 82 Allahın nı'metini tanırlar, sonra da inkâr ederler ve ekserisi kâfirdirler 83

sh:»3115

﴿٨٤﴾ وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٨٥﴾ وَاِذَا رَاَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٨٦﴾ وَاِذَا رَاَ الَّذِينَ اَشْرَكُوا شُرَكَآءَ هُمْ قَالُوا رَبَّنَا هٰٓؤُلَآءِ شُرَكَآؤُنَا الَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا مِنْ دُونِكَ ۚ فَاَلْقَوْا اِلَيْهِمُ الْقَوْلَ اِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ ۚ ﴿٨٧﴾ وَاَلْقَوْا اِلَى اللّٰهِ يَوْمَئِذِ السَّلَمَ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٨٨﴾ اَلَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ ﴿٨٩﴾ وَيَوْمَ نَبْعَثُ

فِى كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلٰى
هٰٓؤُلَآءِ ۟ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً
وَبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِينَ ۝

Meali Şerifi

Bir gün de gelecek ki her ümmetten bir şâhid ba'sedeceğiz, sonra o küfredenlere ne izin verilecek ne de

onlardan

sh:»3116

tarzıye istenecek 84 Ve o zalimler azâbı gördükleri vakıt artık o onlardan ne tahfif olunacak ne de

kendilerine mühlet verilecek 85 Ve o müşrikler şeriklerini gördükleri vakıt «Ya rabbenâ! işte şunlar seni

bırakıp da kendilerine taptığımız şerikler diyecekler, onlar da şu sözü fırlatacaklar: her halde siz kat'iyen

yalancılarsınız Ve o gün Allaha arzı teslimiyyet etmişlerdir ve bütün o uydurdukları şeyler kendilerini

bırakarak gaib olup gitmişlerdir 87 O hem küfretmiş hem de Allah yolundan çevirmiş olanlar diğerlerini de

ifsad ettikleri cihetle o azâb üstüne bir azâb ziyade etmişizdir 88 Hele her ümmet içinde kendilerinden üzerlerine bir şâhid ba's edeceğimiz, seni de onlar üzerine şâhid getirdiğimiz gün!... ve bu kitabı sana ceste ceste indirdik ki her şeyi beliğ bir surette beyan etmek hem bir hidayet kanunu, hem bir rahmet, hem de müslimîne bir müjde olmak için 89

﴿٩٠﴾ اِنَّ اللّٰهَ يَـاْمُرُ بِـالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَاِيتَآئِ ذِى الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْىِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾

Meali Şerifi

Haberiniz olsun ki Allah size adli, ihsanı ve yakınlığı olana atâyı emrediyor ve fuhşiyyâttan, münkerden, bagiyden nehyediyor, size va'zediyor ki dinleyip anlayıp tutasınız 90

90. ﴿اِنَّ اللّٰهَ يَـاْمُرُ بِـالْعَدْلِ﴾ Muhakkak Allah, adli ﴿وَالْاِحْسَانِ﴾ ihsanı ﴿وَ﴾ ve - hususiyle ﴿اِيتَآئِ ذِى الْقُرْبٰى﴾ akrabaya vergiyi emreder

sh:»3117

﴿وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ﴾ ve fuhşiyyâttan ﴿وَالْمُنْكَرِ﴾ münkerden ﴿وَالْبَغْيِ﴾ bagiden neheyler.

ADİL, her şeyi mertebesine vaz'etmek, hakkı yerine koymaktır ki bagyin, ta'biri aharle cevr-ü zulmün zıddıdır. Adil, insaf ve hakkaniyyet ve istikamet mefhumlarını tazammun eden bir denkleştirmedir ki terâzinin dili gibi ıfrat ile tefrıt beyninde bir noktai tevhid ve istikamet olarak tarafeyninde muadele denilen bir muvazenet ifade eder. Ve Bundan dolayı adâlete ve adalet düsturlarına mizan dahi ıtlak olunur. Netekim « وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ » buyurulmuştur. Ya'ni adalet, nizamı âlemdir. Ve amel ve taatte mikdari vacıb olan bir fazıleti ahlâkıyyedir. Şüphe yok ki her hakkın başı Hak tealanın hakkı olan ulûhiyyet hukukudur. Ulûhiyyet hukukunun birincisi ise vahdaniyettir. Çünkü şerik ve nazıri bulunanın aksayı ta'zıme istihkakı olamaz. Binaenaleyh adlin başı tevhidi ilahtır. Netekim bu ayetin tefsirinde İbni Abbastan: « ﴿عدل﴾ شهادة ان لا اله الا اللّه ﴿عدل﴾ خلع ﴿عدل﴾ انداددر ﴿عدل﴾ توحيددر » rivayetler varid olmuştur.

IHSÂN kelimesi de lûgatte iki suretle isti'mal olunur. Birisi « اَحْسَنَهُ » dur ki bir şeyi güzel yapmak demektir, Birisi de « اَحْسَنَ اِلَيْهِ » dir ki ona iyilik etti demektir. Lisanımızda ihsân bu ikinci ma'nada müteareftir. Âyette ise ikisine de muhtemildir. Ve her ikisile de tefsir, varid olmuştur. Evvelkisi yaptığını güzel yapmak demek olur. Bu ma'na ile ıhsan, hadîsi nebevîde « اَنْ تَعْبُدَ اللّٰهَ كَاَنَّكَ تَرَاهُ » sanki görüyorsun gibi Allaha ıbadet eylemen» diye tefsir olunmuştur. Ya'ni bu surette ıhsan, «vazıfeyi en güzel surette yapmak» demektir. Yine bu ma'nadan olarak aleyhıssalatü vesselam: « اِنَّ اللّٰهَ كَتَبَ اْلاِ حْسَانَ عَلَى كُلِّ شَىْءٍ فَاِذَا قَتَلْتُمْ فَاَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ وَاِذَا ذَبَحْتُمْ فَاَحْسِنُو الذَّبِيحَةَ وَلْيَحِدَّ اَحَدُكُمْ شُفْرَتَهُ وَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ » buyurmuştur ki «Allah teala her şey üzerine ihsanı yazdı, binaenaleyh katil ve zebhi dahi güzel surette

yapınız her biriniz bıçağını iyi bilesin ve zebihasına rahat ettirsin» demektir. İkincisi nasa iyilik yapmak

demek olur. Bu ma'na ile ihsan da « اَنْ تُحِبَّ لِاَخِيكَ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ » kendin için sevdiğini kardeşin için de sevmen» hadîsi şerifile tefsir olunmuştur.

« اِيتَآءِ ذِى الْقُرْبَى » akribaya muhtac oldukları hususatta atıyye ve ihsan ile sıla ve ikramdır. Bu esasen ihsanda dahil ise de şanına ihtimamen bilhassa zikrolunmuştur. Resuli ekrem sallallahü vesellemden merviydir ki buyurmuştur: « اِنَّ اَعْجَلَ الطَّاعَةِ ثَوَابًا صِلَةُ الرَّحِمِ » sevabı en çabuk olan taat sılei rahîmdir» ya'ni akrıbaya ıhsan ile te'yidi alâkadır اهـ.

FAHŞÂ, çirkinlikler, zinâ gibi şehevâta mutabeatte ifrat ile alâkadar olan günahlardır ki lisanımızda fuhşiyyat ta'bir olunur. Ve bunlar insanların en çirkin halleridir.

Münker, ne şeriatte ne âdette tanınmıyandır. Zira şer'-ü âdette ma'ruf olmıyan fi'ıller hoş görülmez, gadabı tehyic eyler, redd-ü inkâr edilir. Ya'ni hakkı olmıyan şey'i taleb etmek, gayrın hukukuna tecavüz eylemektir ki adlin zıddı ya'ni zulümdür.

Kibari sahabeden Osman ibni Maz'uni Cumahı radıyallahü anhten merviydir ki «ben, demiş, iptidada sırf Muhammed Aleyhısselâmdan utandığım için müsliman olmuş idim, islâm henüz kalbimde tekarrur etmemişti. Bir gün huzuruna vardım. Bana konuşuveriyordu. Konuşurken gördüm ki gözünü Semaya dikti sonra da sağından aşağı indirdi. Sonra bunu bir daha tekrar etti. Sordum, buyurdu ki: sana konuşuverirken birden bire Cibril sağımdan nüzul etti de «Ya Muhammed! «

اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ » adil, «

شَهَادَةُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ » ihsan, kıyam bilferaız

sh:»3119

وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ » zina « وَاِيتَآئِ ذِى الْقُرْبٰى » ya'ni karabeti olana sıla « وَالْبَغْىِ » istitale dedi. İşte bunun üzerine, dedi وَالْمُنْكَرِ » ne şeriatte ne sünnette tanınmıyan « müşarünileyh Osman: kalbime iyman oturdu. Vardım Ebû Talibe haber verdim «ey ma'şeri Kureyş, dedi, biraderzademe ittiba' ediniz ruşdü bulacaksınız. Her halde size ancak mekârimi ahlâktan başka bir şey emretmiyor.». Bunun üzerine Resulullah sallâllahü aleyhi vesellem» ey amucacığım! Nâsın bana ittiba' etmeleri emredersin de kendini bırakır mısın?» Dedi ve cehdetti. Fakat o, ıkrarı islâmdan ibâ etti ve

binaenaleyh « اِنَّكَ لَاتَهْدِى مَنْ اَحْبَبْتَ » âyeti nâzil oldu.

Hazreti Aliden de mervîdir ki şöyle demiştir: «Allah tealâ, Peygamberine kendisini Arab kabîlelerine arzetmesini emretti, binaenaleyh Nebiyyi ekrem çıktı ben ve Ebû Bekir beraberinde idik, bir mecliste tevakkuf ettik ki üzerlerinde vekar vardı. Ebû Bekir, bu kavim, kimlerden diye sordu, Şeyban ibni Sa'lebeden dediler. Bunun üzerine Resulullah onları iki kelimei şehadet da'vet ve Kureyş tekzib ettiği için kendisine yardım etmelerini teklif etti. Edince Makrun ibni Amir, ya Eha Kureyş, dedi, bizi da'vet ettiğin şey nedir? Resulullah « اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ الآيه » tilâvet buyurdu. Binaenaleyh Makrun ibni Amir «vallahi, sen mekarimi ahlâka ve mehasini a'male da'vet ediyorsun. Seni tekzib eden ve senin aleyhinde hareket etmek istiyenler kasem ederim ki ifk-ü iftira ediyorlar» dedi.

İbni Mes'ud radıyallah ü anh demiştir ki «Kur'anda hayr-u şerri en camı' olan âyet budur. Demişlerdir ki eğer Kur'anda bu âyetten bir şey olmasa idi ona yine « تِبْيَانً لِكُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ » ıtlakı sadık olurdu. « وَاللّٰهُ اَعْلَمُ » bunun « وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ الخ » âyeti akıbında

irad olunması buna tenbih

sh:»3120

içindir. Böyle emr-ü nehiy ve hayr-ü şerri beyan ve temyiz ile Allah ﴿يَعِظُكُمْ﴾ size va'zediyor ki ﴿لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ tezekkür edesiniz. - Belleyib tutasınız. Binaenaleyh bu nasıhati dinleyiniz bu emr-ü nehyi tutunuz.

﴿٩١﴾ وَاَوْفُوا بِعَهْدِ اللّٰهِ اِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْاَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللّٰهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا ۚ اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩٢﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّتِى نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ اَنْكَاثًا ۚ تَتَّخِذُونَ اَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ اَنْ تَكُونَ اُمَّةٌ هِىَ اَرْبٰى مِنْ اُمَّةٍ ۚ اِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللّٰهُ بِهٖ ۚ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ يُضِلُّ مَنْ يَشَآءُ وَيَهْدِى مَنْ يَشَآءُ ۚ وَلَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾

sh:»3121

﴿٩٤﴾ وَلَا تَتَّخِذُوٓا اَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّوٓءَ بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ ۚ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٩٥﴾ وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ اِنَّمَا عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ بَاقٍ ۗ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوٓا اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيٰوةً طَيِّبَةً ۚ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴿﴾

Meali Şerifi

Bir de muahede ettiğinizde Allahın ahdini yerine getirin, ve sağlam sağlam ettiğiniz yeminleri bozmayın,

nasıl olur ki ona Allahı kefil kılmıştınız, şüphe yok ki Allah, ne yaparsanız temamen bilir 91 Ve bir ümmet

diğer bir ümmetten daha nemalı olduğu için yeminlerinizi aranızda bir hud'a ittihaz ederek o, ipliğini kat kat kuvvetle büktükten sonra sökmeye çalışan karı gibi olmayın, her halde Allah sizi onunla imtihan eder ve elbette o ıhtilâf etmekte olduğunuz şeyleri Kıyamet günü size muhakkak beyan edecektir 92 Allah, dilese idi elbet hepinizi bir tek ümmet yapardı ve lâkin o, dilediğine dalâlet, dilediğine hidayet buyurur ve her halde hepiniz bütün yaptıklarınızdan mes'ul olacaksınız 93 Yeminlerinizi aranızda

sh:»3122

hud'a ve fesada vesile ittihaz etmeyin ki sonra sağlam basmışken bir ayak kayar ve Allah yolundan saptığımız için fena acı tadarsınız, Âhırette de size pek büyük bir azâb olur 94 Allahın ahdini cüz'î bir bedele değişmeyin her halde Allah yanındaki sizin için daha hayırlıdır, eğer bilir iseniz 95 Sizin yanınızdaki tükenir, Allahın yanındaki ise bâkîdir, elbette biz o sabredenlere yaptıkları amelin daha güzelile ecirlerini muhakkak vereceğiz 96 Erkekten dişiden her kim mü'min olarak iyi bir amel işlerse muhakkak ona hoş bir hayat yaşatacağız ve yapmakta oldukları amellerin daha güzelile ecirlerini muhakkak vereceğiz 97

İmdi :

﴿٩٨﴾ فَاِذَا قَرَاْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
﴿٩٩﴾ اِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ
يَتَوَكَّلُونَ ﴿١٠٠﴾ اِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ
هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ﴿﴾

Meali Şerifi

İmdi Kur'an okuduğun vakıt evvelâ Allaha sığın o recîm Şeytandan 98 Hakikat bu ki iyman edip de

Rablarına tevekkül edenler üzerine onun sultası yoktur 99 Onun sultası ancak onu veliy ittihaz edenlere ve

Allaha şirk koşanlaradır 100

98. ﴿فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ﴾ - İstiâze ile emir, ma'nâsile emirdir. Kur'an okumaktan müstefid olmak

için evvel emirde Şeytandan Allaha sığınmak lâzımdır. Bu ise esasen

kalbin fı'lidir. Onun için cumhur, lâfzan istiâze ya'ni euzü çekmek vacib değil, müstehab demişlerdir.

Hasılı şeytanet peşinde dolaşan Şeytan dostları Kur'andan hidayet alamazlar. Onun için:

﴿١٠١﴾ وَاِذَا بَدَّلْنَآ اٰيَةً مَكَانَ اٰيَةٍ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ
قَالُوٓا اِنَّمَآ اَنْتَ مُفْتَرٍ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَايَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾ قُلْ نَزَّلَهُ
رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَهُدًى
وَبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٣﴾ وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّهُمْ يَقُولُونَ اِنَّمَا
يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِسَانُ الَّذِى يُلْحِدُونَ اِلَيْهِ اَعْجَمِىٌّ وَهٰذَا لِسَانٌ
عَرَبِىٌّ مُبِينٌ ﴿١٠٤﴾ اِنَّ الَّذِينَ لَايُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ
لَايَهْدِيهِمُ اللّٰهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١٠٥﴾ اِنَّمَا يَفْتَرِى
الْكَذِبَ الَّذِينَ لَايُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾

Meali Şerifi

Bir âyeti bir âyetin yerine bedel yaptığîmız vakıt Allah indirdiğine ve indireceğine a'lem iken o Şeytan yârânı: "Sen sırf bir müfterisin" dediler, hayır onların çoğu bilmezler 101 Söyle onlara: onu Rabbından hikmeti hakkile Ruhulkudüs

sh:»3124

indirdi ki iyman edenleri tesbit etmek ve müslimanlara bir hidayet, bir bişaret olmak için 102 Muhakkak biliyoruz ki onlar "mutlaka onu bir beşer ta'lim ediyor" da diyorlar, ilhad etmek istedikleri kimsenin lisanı A'cemîdir, bu Kur'an ise gayet beliğ bir Arabî lisan 103 Allahın âyetlerine inanmıyanları elbette Allah, hidayete erdirmez ve onlara elîm bir azâb vardır 104 Yalanı ancak Allahın âyetlerine inanmıyanlar uydurur iftira ederler, işte onlar kendileridir ki o yalancılardır 105

101. ﴿وَاِذَا بَدَّلْنَآ الخ﴾ - Bir âyetin yerine diğer bir âyetin bedel getirilmesi nesıhtır. Evvelki mensuh sonraki nâsıh olur. Kâfirler nesıh mes'elesini nübüvveti Muhammediyye hakkında bir şüphe gibi ileri sürmek istemişlerdi ki zamanımızda da hâlâ bunu ta'kıb eden kâfirler çoktur. Bu onlara cevabdır. Ya'ni bir âyeti neshedip yerine diğer bir âyeti bedel getirdiğimiz vakıt ﴿وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ﴾ ki Allah, ne indirdiğini, indireceğini bilir. - Onun nesh-u tebdili

hâşâ cehilden değil, ilm-ü hikmetindendir. Evvelkisi de, sonraki de hikmeti ilâhiyyenin ve maslahati ıbadın muktezasına göre nâzil olur. Bir vakit için maslahat olan diğer bir vakit için mefsedet olabilir, Bunun aksi de vardır. Zira devaı, muhteliftir. Şeriatler ise meaş-ü meadde ıbadullahın masalihile mütenasibtir. Halbuki Allah teala, şeriati Muhammediyyeyi Kıyamete kadar muhtelif zamanların masalihine hâkim olmak için inzal buyurmuştur.

Allah tealâ, ne indirdiğini ve indireceğini bilib dururken bir âyeti tebdil ettiği zaman ﴿قَالُوٓا اِنَّمَآ اَنْتَ مُفْتَرٍۭ﴾ sen, Peygamber değil, bir müfterisin dediler -bu Kur'anı kendin uyduruyorsun da Allaha iftira ediyorsun. Bu Allah kelâmı olsa idi tebdil olunur mu idi? demeğe kalkıştılar.

sh:»3125

Rivayet olunduğuna göre: evvelâ şiddetli bir âyet sonra da ondan yumuşak bir âyet nâzil oldumu Kureyş kâfirleri derlerdi ki «Muhammed, eshabı ile eğleniyor, bu gün bir şey emrediyor, yarın da ondan nehyediyor. Her halde bunları o kendiliğinden uyduruyor da Allaha iftira ediyor». ﴿بَلْ﴾ hayır ﴿اَكْثَرُهُمْ لَايَعْلَمُونَ﴾ onların ekserîsi bilmez -içlerinde bilen ve bildiği halde ınad ve

istikbar edenler dahi varsa da ekserîsinin ılim şanından değildir, ve Kur'anın hakikatini ve nesh-u tebdilin faide ve hikmetini bilmezler.

102. ﴿قُلْ﴾ Sen söyle ki - ya Muhammed ﴿نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ﴾ onu Ruhulkudüs rabbından hakk ile indirdi -

RUHULKUDUS, kudsiyyet ruhu, ya'ni hiç bir şaibe ile lekelemek ihtimali olmıyan pâklık ruhu, bir emniyyete şayan, mukaddes, tertemiz ruh demektir ki Cebraîldir. Netekim « نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمِينُ » âyetindeki ruhu emin de odur. « وَاَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ » kavli ilâhîsinde olduğu gibi burada Cebraîlin ruhulkudus unvanile zikri kâfirlerin iftiralarını şiddetle reddiçin Peygamberin kemali nezahat ve kudsiyyetini tashiran tesbit nüktesile alâkadardır. Ya'ni ya Muhammed, Kur'an öyle mukaddes bir kitabdır ki bunu sana hiç bir şaiba ile lekedar olmak ihtimali olmıyan ruhulkudus, rabbın tealâdan indirmekte, hem de hiç bir bâtıla mahallolmıyacak surette hakkile indirmektedir. Binaenaleyh bu kitab nâsıh ve mensuhıyle bütün mazmunu hak bir kitabı mukaddes ve sen, Rusulkuduse sahib bir Resuli haksın. Rabbın bunu böyle indirdi ki ﴿لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ اٰمَنُوا﴾ iyman edenleri tesbit etsin - iymanda sâbit kılsın ﴿وَهُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِينَ﴾ ve Allahın hukmüne inkıyad eden

bütün

sh:»3126

müslimîne hidayet ve bişaret olsun için - İşte nesih, böyle tesbit ve hidayet ve bişaret hikmetlerile alâkadardır.

Burada bu «müslimîn» fasılasının tercıı bâlâdaki « تِبْيَانًا لِكُلِّ شَىْءٍ » âyetine işaretle « اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ » âyetini ıhtar eder.

103. ﴿وَلَقَدْ نَعْلَمُ﴾ Filvaki' biliyoruz ﴿اَنَّهُمْ﴾ onlar - o kâfirler ﴿يَقُولُونَ اِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ﴾ hayır, onu muhakkak bir beşer ta'lim ediyor diyorlar. -

Ya'ni Kur'anı Muhammede Ruhulkudus indirmiyor, mutlak bir beşer ta'lim ediyor diyorlar. Böyle demeleri bir kerre şimdiye kadar bir beşerden ta'lim görmediğini i'tiraf ve «kendi uyduruyor» demelerini tekzibdir. « عَلِّمُهُ بَشَرٌ » diyemiyorlar. Ya'ni Resulullahın i'lâni risaletten mukaddem ne gizli ne aşikâr bir kimseden teallüm görmediği herkesin ma'lûmu olduğu cihetle hiç kimseyi iğfal edemiyecek olan öyle bir

iddiaya cesaret edemiyorlar. Fakat gödükleri fevkal'adelik karşısında bunu bahane ederek diyorlar ki «bu şimdiye kadar hiç bir ta'lim görmediği için bunu kendisi yapamaz. Bir ümmînin böyle bir kitab yapabileceğini akıl kabul etmez. Bunu şimdi muhakkak birisi ta'lim ediyor». Lâkin Allahın ta'lim ettiğine inanmak istemiyorlar da mutlak bir beşer ta'lim ediyor diyorlar. Bu Kur'anı ona bir beşer yapıveriyor, o da öğrendiklerini Allah kelâmı diye satmak istiyor, tarzında iftira ve istihza ediyorlar.

Bu âyetin sebebi nüzulü hakkında varid olan rivayetlerde denilmiştir ki: Mekkede Âmir ibni Hadramînin «Cebrâ» yâhud «Yeıyş» namında rum bir kölesi varmış, okur yazar sahibi kitab imiş. Herkesi da'vet eden Resulüllah ba'zan Mervede onu meclisine alır konuşurmuş, Kureyş müşrikleri buna kızar, Kur'anı Muhammede bu nasranî ta'lim ediyor diye istihza etmek isterlermiş. Bir de Cebra ile, Yesâra namlarında iki rum, Mekkede kılıç yaparlar ve Tevrat ve İncil okurlarmış.

sh:»3127

Resulullah ba'zan bunlara uğrar, okuduklarına rast gelirse dinlermiş. Ba'zıları da bunu behane etmek istemişler. Bir de «Huveytıb ibni Abdül'uzzâ» nın kölesi «Âbisâ» sahib kütüb imiş, müsliman olmuş, bunu

gören müşrikler «hâ, Muhammedi bu öğretiyormuş» demeğe kalkışmışlar. Bir de Selmâni Farisîden bahsedilmiştir. Fakat müşarünileyhin islâmı Medinede olduğu cihetle âyetin mekkî olmasına nazaran sebebi nüulünde bunun mevzuıbahsedilmesi doğru olamıyacağı beyanile buna ı'tiraz olunmuştur.

Hasılı nübüvveti kabul etmek istemiyen müşrikler, Resulullahın yeni tahsıle başlamış acemî bir müteallim veya başkasına yaptırdığını kendine isnad eden bir aldatıcı gibi göstermek için bir beşerin ta'limi şüphesini uyandırmak istiyor ve gâh şuna gâh buna isnad ederek muhtelif propagandalar yapıyorlardı. Netekim son zamanlarda ba'zı hırıstiyanlar da Muhammed, dinini hırıstiyanlardan öğrendi, müslimanlığı hırıstiyanlıktan aldı diye aynı vechile neşriyatta bulunmuşlardı. İşte bütün bunlara şamil hile olmak üzere görülüyor ki âyette bir isim tasrıh edilmemiş mutlak olarak «bir beşer» denilmiş ve bununla şüphenin sureti umumiyyede kökünden halline işaret olunmuştur. Zira bu surette müfterîlerin asıl garazları her hangi bir beşerin ta'limi şüphesini ileri sürmektir. Hatâlarının da meb'nası budur. Kur'anın bir tenzili ilâhî olduğunu inkâr etmek için öyle söyliyenler düşünmüyorlar ki ﴿لِسَانُ الَّذِى يُلْحِدُونَ اِلَيْهِ اَعْجَمِىٌّ﴾ ilhad etmek istediklerinin lisanı A'cemîdir. - Arabî değil, ana lisanı Arabcanın yabancısı bir A'cemîdir. Ya'ni ona bir beşer ta'lim ediyor demelerinden maksadları nâsın aklını çelmek, fikirlerini Allahdan bir beşere çevirmektir. Halbuki bu

dedikleri büsbütün hılâfı ma'kuldür. Çünkü Muhammede ta'lim ediyor diye fikirleri eğmek istedikleri o mefruz beşerin bir kerre Arabdan olmasına ıhtimal yoktur. Zira Kur'an, bütün

cihana meydan okuyup dururken Arab içinde öyle bir muallim olsa idi hiç şüphesiz, kalkıp «sana öğreten ben değil miyim?» diye yüzüne vuruvermez miydi? Veyahûd Kur'anın nezîrlerini yapıp hiç olmazsa el altından dağıtı vermez miydi? Arabın bütün büleğâ ve ağniyası bununla uğraşıyor ve Peygamberin malen ve maddeten hiç bir kuvvei cebriyyesi bulunmıyor. Ve ona muaraza etmek için o kadar devâı ve evsâık mevcud bulunuyordu ki bu şeriat altında öyle bir şahsın kendini tanıtmamasına «ihtimal mutessavver değildi. Onun için Arab içinde öyle bir muallim olmadığı bil'istikra sâbit bulunduğu gibi ak'len ve bil'istidlâl de sâbit idi. Binaenaleyh öyle bir şahsı mefruz, olsa olsa Arabın haricindeki her hangi bir kavimden bir a'cemî olmak üzere farzolunabilirdi. Bundan dolayı Arablar da Arabla değil, balâda nakledildiği üzere a'cemî ile ilhad ediyorlardı ﴿وَهٰذَا﴾ halbu ki bu -Kur'anı kerîm ﴿لِسَانٌ عَرَبِىٌّ مُبِينٌ﴾ parlak bir Arabî lisandır. - Öyle Arabî bir beyandır ki bütün Arab büleğasını tenzîrinden âciz bırakmıştır. Bunu bir a'cemî nasıl yapabilir? Böyle parlak bir Arabî artık bir

a'cemînin ta'limine nasıl isnad olunabilir? Gerçi bir A'cemînin oldukça iyi bir Arabça öğrenmesi ve bilmiyenlere ta'lim etmesi âdeten mümkindir. Fakat Arab değil, a'cemî olmak, sonra da bütün Arabın fevkında parlak bir Arabî lisana sahib olmak şüphe yok ki böyle bir farzıyye de bir değil, iki mertebe harikulâdelik vardır. Allah tealânın o a'cemî hakkında harıka üzerine harıka olan bir ihsan ve ı'nayetini mülâhaza ve kabul etmeden böyle bir farzıyye yürütmek aklın bütün bütün zıddınadır. İşte Allahın ta'lim-ü tenzilini kabul etmeyip de akılları çelmek için «onu bir beşer ta'lim ediyor» diyen mülhidlerin bir ma'kul gibi ileri sürmek istedikleri o söz, ma'kul değil, daha ziyade hılâfı ma'kul ve tenakuzdur. Bir fevkalâdeyi kabul etmemek için iki fevkalâdenin kubulünü

ma'kul farzeyler ve tenakuzlarından haberleri olmaz. İdrâk etmezler ki «onu bir beşer ta'lim ediyor» demekle Kur'anın parlaklığı sönmez o mefruz beşere daha fazla bir kıymet verilmiş, harika katlanmış olur.

Denebilir ki aceba bunların maksadları «bir a'cemî ma'nâyı telkin ediyor, o da onu o parlak Arabî ile

ifade eyleyor» demek olamaz mı? Fakat böyle demek, Kur'anın nazmi, münzel bulunduğunu ve nazmı arbîsindeki fesahat ve belâgat i'tibarile kat'î ilzam ifade eden bir mu'cize olduğunu i'tiraf eylemektedir.

Hulâsa mülhidler, iftiralarında böyle mütenakız ve fikirlerinde böyle şaşkındırlar.

Zira 104. ﴿اِنَّ الَّذِينَ لَايُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ﴾ Allahın âyetlerine inanmıyanlar, şüphe yok ki ﴿لَايَهْدِيهِمُ اللّٰهُ﴾ Allah onlara hidayet etmez ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ﴾ ve onlara elîm bir azâb vardır.

105. ﴿اِنَّمَا يَفْتَرِى الْكَذِبَ الَّذِينَ لَايُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ﴾ yalanı ancak Allahın âyetlerine inanmıyan böyle ıymansızlar uydurur. - İftira ederler ﴿وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾ ve yalancı ancak onlardır -ya'ni sana müfteri diyen o iymansızlardır ya Muhammed, sen her halde sadıksın, bu Kur'an bir beşerin ta'limi değil, nazm-u ma'nâsile «نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ» dır. Binaenaleyh mü'minler, öyle mülhidlerin sözlerine aldanıp da küfre düşmekten sakınsınlar. Çünkü :

﴿١٠٦﴾ مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْ بَعْدِ اِيمَانِهٖٓ اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ

مُطْمَئِنٌّ بِالْاِيمَانِ وَلٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللّٰهِ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿﴾

sh:»3130

﴿١٠٧﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ ۙ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿١٠٨﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ ۚ وَاَبْصَارِهِمْ ۚ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٠٩﴾ لَاجَرَمَ اَنَّهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿﴾

Meali Şerifi

Her kim imanından sonra Allaha küfrederse - kalbi iyman ile mutmainn olduğu halde ikrah edilen başka

- velâkin küfre sinesini açan kimse lâbüdd onların üstüne Allahdan bir gadab iner ve onlara azîm bir azâb

vardır 106 Bunun sebebi: çünkü onlar Dünya hayatı sevmiş âhırete tercih etmişlerdir, Allah da kâfirler

güruhunu doğru yola çıkarmaz 107 Onlar öyle kimselerdirler ki Allah kalblerini, kulaklarını ve gözlerini

mühürlemişdir ve işte onlardır ki hep gafillerdir 108 Çare yok onlar âhırette tamamen hüsrana

düşeceklerdir 109

106. ﴿مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْ بَعْدِ اِيمَانِهٖٓ﴾ Her kim iymanından sonra Allaha

küfrederse - ya'ni kelimei küfr tefevvüh eder, küfrolan sözü söylerse

﴿اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْاِيمَانِ﴾ kalbi iyman ile mutmeinn olduğu

halde ikrah olunan değil - ya'ni canını veya a'zasından bir uzvunu itlâftan korkulur bir emr ile ikrah edilmek

suretile değil

sh:»3131

﴿وَلٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا﴾ ve lâkin küfre sinesini açan - küfür hoşuna

giden, ya'ni ikrah olunmadığı halde rızasiyle kelimei söyliyen veya ikrah olunduğu zaman kalbini bozup da

küfre i'tikad ediveren kimseler ﴿فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللّٰهِ﴾ bunlar üzerine Allahdan bir

gadab - ya'ni künhü ta'rif olunmaz büyük bir gadab ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ ve bir de

bunlara azîm bir azâb vardır. - Çünkü cürümleri en büyük cürümdür.

Rivayet olunur ki Kureyş ammarı ve babası Yasiri ve anası Sümeyyeyi irtidada ikrah ettiler, imtina' eylediler. Bunun üzerine Sümeyyeyi birer ayağından iki devenin arasına bağladılar ve: sen erkekler için müsliman oldun, diyerek bir harbe ile önünde deştiler. Develere sürükletip parçalatarak öldürdüler, arkasından Yasiri de öldürdüler ve islâmda ilk maktul bu ikisi oldular « » anasını babasını bu halde gören Ammar ise ikrah olunanı lisanen söyleyiverdi. Bunun üzerine: ya Resulullah, denildi Ammar küfretmiş. Resulallah sallallahü aleyhi vesellem buyurdu ki: hayır Ammar, baştan ayağa iyman dolmuş, iyman onun etine kanına karışmıştır. Derken Ammar ağlıyarak Resulullaha geldi, Resulullah da gözlerini silmeğe başladı ve buyurdu ki: nen var, tekrar ederlerse sen de dediğini tekrar et». Birde Müseylimetül'kezzab iki kişiyi tutmuştu. Birisine: Muhammed hakkında ne dersin? Dedi, Resulullah dedi. Benim hakkımda ne dersin? Dedi, sen de dedi. Binaenaleyh bunu bırakıverdi, o birine Muhammed hakkında ne dersin? dedi. Resulullaha dedi. Benim hakkımda ne dersin dedi. Dilsizim cevabı verdi. Üç def'a terar etti, o yine aynı cevabı verdi, binaenaleyh bunu katleyledi. Resulullah haber alınca buyurdu ki: evvelkisi Allahın ruhsatını tuttu, ikincisi hakkı ızhar etti. اهـ. Demek ki böyle

sh:»3132

ikrahı mülci halinde yalnız lisaniyle kelimei küfrü telâffuz etmek câizdir, fakat bu ruhsattır ve âyetten anlaşıldığı üzere kalbi iyman ile mutmeinn olmak şartıyle bir ruhsattır. Fâkat ızharı hak ve i'zazi din için helâki göze alıp da ictinab etmek azimettir. Ve bu hususta azimet ile amel efdaldir.

﴿١١٠﴾ ثُمَّ انَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُوٓا انَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١١﴾ يَوْمَ تَاْتِى كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُمْ لَايُظْلَمُونَ ﴿١١٢﴾ وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ اٰمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَاْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِاَنْعُمِ اللّٰهِ فَاَذَاقَهَا اللّٰهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١١٣﴾ وَلَقَدْ جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَاَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١١٤﴾ فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلَالًا طَيِّبًا ۖ وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿

sh:»3133

﴿١١٥﴾ اِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَآ
أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَاِنَّ اللّٰهَ
غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

Meali Şerifi

Sonra şüphesiz ki rabbın o mihnete mübtelâ olmalarının arkasından hicret eyleyen, sonra mücahade ve sabreden kimseler hakkında şüphesizdir ki rabbın bunun arkasından elbette gafurdur rahîmdir 110 O gün ki: her kes nefsi için mücadele ederek gelir, her nefse işlemiş olduğu amel tamamile ödenir ve hiç birine zulmedilmez 111 Bir de Allah bir şehri mesel yaptı ki emniyyet ve asayiş içinde idi, ona her yerden rızkı bol bol geliyordu, derken Allahın nı'metlerine nankörlük etti, Allah da ona o yaptıkları san'atla açlık ve korku libâsını tattırıverdi 112 Celâlim hakkı için, onlara içlerinden bir Resul geldi de ona yalan söyleyor dediler, zulmederlerken azâb da kendilerini yakalayıverdi 113 Onun için siz Allahın size verdiği rızıklardan halâl ve hoş olarak yeyin de Allahın nı'metine şükredin, eğer gerçekten ona ıbadet edecek iseniz 114 O size ancak

ölüyü ve kanı ve hınzır etini, bir de Allahın gayrisinin namına kesileni haram kıldı, her kim de muztarr olursa

bâğiy ve mütecaviz olmadığı halde, artık şüphe yok ki rabbın gafurdur rahîmdir 115

sh:»3134

﴿١١٦﴾ وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ اَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هٰذَا حَلَالٌ
وَهٰذَا حَرَامٌ لِتَفْتَرُوا عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ ۭ اِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى
اللّٰهِ الْكَذِبَ لَايُفْلِحُونَ ۭ ﴿١١٧﴾ مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ
﴿١١٨﴾ وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ ۚ
وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٩﴾ ثُمَّ اِنَّ
رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوۗءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ
وَاَصْلَحُوٓا ۙ اِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ۧ﴿

Meali Şerifi

Sade dilinizin yalan tavsıfile şu halâl, şu haram demeyin ki yalanı Allaha iftira etmiş olursunuz, şüphe

yok ki yalanı Allaha iftirâ edenler felâh bulmazlar 116 Az bir istifade ve haklarında elîm bir azâb vardır 117

Yehudî olanlara ise bundan evvel sana naklettiklerimizi haram kıldık ve onlara biz zulm etmedik ve lâkin

kendi kendilerine zulmediyorlardı 118 Sonra şüphesizdir ki rabbın bir cehaletle kötülük işleyen, sonra

arkasından tevbe edip düzelen kimseler hakkında şüphesiz ki rabbın bunun arkasından elbette gafurdur,

rahîmdir 119

118. ﴿مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ﴾ - Sûrei «En'am» da « وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِى ظُفُرٍ» bak.

sh:»3135

﴿١٢٠﴾ اِنَّ اِبْرٰهِيمَ كَانَ اُمَّةً قَانِتًا لِلّٰهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢١﴾ شَاكِرًا لِاَنْعُمِهٖ اجْتَبٰيهُ وَهَدٰيهُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٢٢﴾ وَ اٰتَيْنَاهُ فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَاِنَّهُ فِى الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصّٰلِحِينَ﴿

Meali Şerifi

Muhakkak ki İbrahim başlı başına bir ümmet idi, tek bir hanîf olarak Allaha itaat için kıyam etmişti ve hiç bir zaman müşriklerden olmadı 120 Onun ni'metlerine şâkir idi, o onu seçmiş ve doğru bir yola hidayet buyurmuştu 121 Ve biz ona hem Dünyada bir hasene verdik, hem de şüphesiz ki o Âhırette elbette salihînden 122

120. ﴿اِنَّ اِبْرٰهِيمَ كَانَ اُمَّةً﴾ Muhakkak ki İbrahim başlı başına bir ümmet idi - nâs, hep kâfir iken o, ﴿قَانِتًا لِلّٰهِ حَنِيفًا﴾ bir hanîf, ya'ni bâtıl dinlerin cümlesinden teberri ile hakka teveccüh etmiş temiz bir muhavvid olarak Allah için kıyam etmişti ﴿وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ hem o, müşriklerden değil idi - ya'ni müşrik oldukları halde kendilerini İbrahimin milletinden addeden Kureyş ve saire gibi müşriklerin dinlerine aslâ iştirak etmemişti

121. ﴿شَاكِرًا لِاَنْعُمِهٖ﴾ Allahın ni'metlerine şakir idi - o ni'metlerin şükrü iyfa etmek üzere kıyam etmişti.

O ni'metler ne idi denilirse ﴿اجْتَبٰيهُ﴾ Allah, onu içtiba etmişti. «

وَاِذِ ابْتَلٰٓى اِبْرٰهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَاَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ اِنِّى جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ اِمَامًا ۖ » Buyurulduğu vechile nâsın önüne düşmek üzere nübüvvete ıstıfa

﴿وَهَدٰيهُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ ve bir doğru yola hidayet eylemişti - şu veya bu

vasıtayı dolaştırmaksızın doğrudan doğru Allaha götüren hak dine muvaffak kılmıştı ki milleti islâmdır.

«İctiba» karînesiyle anlaşılır ki bu hidayetin neticesi mücerred onun kendi ihtidası değil, halkı da irşad

olmuştur. İşte Dünya küfr-ü küfran içinde iken o, bu ni'metlerin şükrünü eda etmek üzere bu doğru yolda

giderek « رَبِّ اجْعَلْنِى مُقِيمَ الصَّلٰوةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِى ۖ » duasile Allah için kıyam etti

122. ﴿وَ اٰتَيْنَاهُ فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ﴾ biz de ona Dünyada bir hasene verdik, çok

güzel bir halet ve mazheriyyet ıhsan eyledik - bütün insanlar arasında zikri cemîl ile senaya mazher kıldık.

Her din eshabi onu sever, bahusus müslimanlar « كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيمَ » diye her

namazda yadederler ﴿وَاِنَّهُ فِى الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ۖ﴾ ve muhakkak ki o,

Âhırette hiç şüphesiz salihlerdendir - «

اَلْحِقْنِى بِالصَّالِحِينَ ۙ. وَاجْعَلْ لِى لِسَانَ صِدْقٍ فِى الْاٰخِرِينَ ۙ. وَاجْعَلْنِى مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ ۙ » diye duası vechile Cennette yüksek derecât

eshabındandır.

Şimdi bütün bunların fevkında İbrahime bahşedilen en yüksek şeref ve hasene şudur ki:

﴿١٢٣﴾ ثُمَّ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ اَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾

sh:»3137

﴿١٢٤﴾ اِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ ۗ وَاِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾

Meali Şerifi

Sonra da sana vahyeyledik ki: hakperest (hanîf) olarak İbrahim milletine ittiba' et, o hiç bir zaman

müşriklerden olmadı 123 Sebt tutmak ancak onda ıhtilâf edenlere farz kılındı, her halde rabbın onların o

ıhtilâf edegeldikleri şeyler hakkında Kıyamet günü beyinlerinde hukmünü elbette verecek 124

123. ﴿ثُمَّ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ اَنِ﴾ Sonra sana şöyle vahyettik ﴿اتَّبِعْ مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ حَنِيفًاۖ﴾ bir hanîf olarak milleti İbrahime Ittiba' et - diğer dinlerin hepsinden teberri edip İbrahimin dinini ta'kib et, sen de o doğru yolu tutup Allah için kıyam eden bir ümmet ol. Fakat milleti İbrahim denilince Arab Yehûd ve Nesarâ gibi ona mensubiyyet iddia edip de putlara tapanların veya Mesîha Allahın oğlu diyenlerin dinleri veya kavmiyyetleri zannedilmemelidir. Ekiden ıhtar olunur ki ﴿وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ o müşriklerden değil idi. - «مَاكَانَ اِبْرٰهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَانَصْرَانِيًّا وَلٰكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًاۖ» Şu halde milleti İbrahime ittiba' demek, cumartesi veya pazar tutmak demek değildir.

124. ﴿اِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِۖ﴾ Sebt, sırf onda ihtilâf edenler üzerine kılındı - ya'ni Cumartesi İbrahimin dininden değil, onda ihtilâf eden Beni İsraîl üzerine tahrim kılındı ta'tıl yapıldı. Bu ihtilâf hakkında ba'zı müfessirîn şunu rivayet eylemişlerdir: Musâ aleyhisselâm haftada bir günü ıbadete tahsıs etmek için Yehudîlere emretmiş ve bunun

Cuma olmasını söylemişti. Buna pek azı razı olmuş, ekseriyyeti azîme: hayır Allah tealânın Semavât ve Arzın halkından fariğ olduğu gün olsun ki Cumartesidir demişler. Bunun üzerine Allah tealâ da Cumartesine izin vermiş ve kendilerini o gün avdan meni' ile mübtelâ kılmış. Sonra da Cumaya razı olan ekalliyyet, bu emre itaat ettikleri halde a'kabları ava sabredememişler, Allah tealâ da onları meshedip maymuna çevirmişti. Diğer ba'zı müfessirîn de av hususundaki ıhtilâf ve vebal ile tefsir etmiştir ki « وَسْئَلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِى كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ اِذْ يَعْدُونَ فِى السَّبْتِ اِذْ تَاْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا الخ » bak. Lâkin bizce âyetten zâhir olan sebit hakkındaki bu ıhtilâfın Yehûd ve Nesarâ arasındaki ıhtilâfa işaret olmasıdır. Zira nesarâ sebtin mensuh olduğuna kail olarak Pazarı tutarlar ve bu surette ma'nâ şu olur: Cumartesi İbrahimin dininden değil idi Beni İsraîlde yapılmıştı. Onların ise Yehûd ve Nesarâsı ıhtilâf etmektedirler, Bunu müteakıb

﴿اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾

buyurulması da mülâyimdir.

Milleti İbrahime ittiba' işte şöyledir :

﴿١٢٥﴾ اُدْعُ اِلٰى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ ۭ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهٖ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٦﴾ وَاِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهٖ ۭ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصّٰبِرِينَ﴿﴾

sh:»3139

﴿١٢٧﴾ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ اِلَّا بِاللّٰهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِى ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٨﴾ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴿﴾

Meali Şerifi

Rabbın yoluna da'vet et: hikmet ile ve güzel güzel mevıza ile, onlara da en güzel olan suretle mücadele yap, çünkü rabbın odur en ziyade bilen yolunda sapanı, doğru gidenleri en iyi bilen de ancak odur 125 Ve

şayed ıkab ile mukabele edecek olursanız ancak size edilen ukubetin misliyle muâkabe ediniz ve şayed sabrederseniz kasem olsun ki sabredenler için elbette daha hayırlıdır 126 Sabret, sabrın da ancak Allahın ınayetiledir, ve onlara karşı mahzun olma, yaptıkları mekirden telâş da etme 127 zira muhakkak ki Allah iyi korunanlar ve hep güzellik yapanlarla beraberdir 128